

in het onnaspeurbaar verband van alle levenskrachten, in het onzienlijk geheel der werkzame levens, de besluiten besloten liggen, die, organisch gegroeid, de verschikkingen te weeg brengen, waaruit de nieuwe levensverschijningen steeds als nieuwe wonderen ontstaan.

Het is de wet van het „eeuwig vloeien”, die zich doet gelden. Het is de voortdurende zuivering van waarden, want waarlijk aan geestelijkheid deelhebbende dingen vervallen wel als woning-vormen, als behuizingen, maar de geestelijke kernen gaan nimmer te loor; ze zijn in eeuwige vloeijing begrepen.

V. DE KRACHTEN DER PERSOONLIJKHEID.

Tweeërlei is steeds de werkzaamheid van Roland Holst geweest, eensdeels de scheppende, de kracht van de beeldende driften, anderdeels het in woord-bewustzijn geopenbaarde inzicht van tijd en leven.

Jarenlang gold het Westersche dogma, dat het denken het beelden zou schaden. Een bewust over kunst zich uitend schilder werd als iets verdachts, als iets theoretiseerends-onmachtigs niet voor vol aangezien — en menigmaal terecht. Vooral in het domein van de visueel-coloristische-emotie wordt een beperkt talent vaak tot schraalheid gebracht, wanneer de redeneerkunst zijn emotie als motorische kracht verzwakt in hare oorspronkelijke en directe prikkeling. Evenwel zoodra denken niet langer vereenzelvigd wordt met verstand en zoodra bewustzijn niet langer uitsluitend eigendom van het „intellect”, dus tot „intellectueel-bewustzijn” wordt beperkt, dan is de vermeende vijandschap van denken en beelden verdwenen, om voortaan in hooger verband naar gradueele verschillen te worden gemeten.

Deze denk-vrees der kunstenaars is typisch Westersch. In China b.v. waar het schrijven ten nauwste verbonden is aan het teekenen, waar geen schilder zonder „schrijvend-bewustzijn” was, heeft het verschijnsel zich nimmer voorgedaan. Menig Chineesch schilder was een voortreffelijk beschouwer en schrijver over zijn en andrer kunst. Niemand dacht er aan bedenkelijk het hoofd daarover te schudden.

De tweeërlei werkzaamheid van Roland Holst kan zoo gezien niet als een tegengesteldheid maar als het wezenlijk bijeen behooren van bewustzijnsvormen worden begrepen. Dat het schrijvend zich uiten over kunstverschijnselen in het algemeen, op zijne rythmische en klare wijze, eindelijk en opeens zich door-zette en toen het vaartuig werd voor de binnenste beschouwingen van het leven (de overpeinzingen van den bramenzoeker), dat kan slechts verwonderen, zooals het opengaan van iedere nieuwe bloesem op zich zelf weer verwondering wekt, hoewel in het algemeen aard en mogelijkheid reeds bekend waren.

Het dichterlijke en het contemplatieve hebben in Roland Holst